

SANASTO

tartuntatauti infektio tauti, tulehdustila, jonka aiheuttaa elimistöön päässyt vieras mikrobi

infektio tauti tartuntatauti, jonka aiheuttaa elimistöön päässyt vieras mikrobi 149

mikrobi mikroskooppisen pieni eliö esim. bakteeri, virus

patogeeni tartuntatauteja aiheuttava mikrobi

virukset mikrobiryhmä, joista osa aiheuttaa ihmiselle tartuntatauteja, esim. flunssa, influenssa, joitakin virustartuntoja voidaan ehkäistä rokotteiden avulla, antibiootit eivät auta virustartuntoihin

bakteerit mikrobiryhmä, joista osa on ihmiselle hyödyllisiä (suoliston normaalifloora) ja osa aiheuttaa tauteja, antibiootit tuhoavat bakteereja, joitakin bakteeritartuntoja voidaan ehkäistä rokotteiden avulla esim. jäykkäkouristus ja hinkuyskä,

sienet monimuotoinen eliöryhmä, joista osa aiheuttaa tarttuvia tauteja, aiheuttaa pinnallisia tulehduksia esim. iholla, kynsissä, sukupuolielimissä

loinen eli parasiitti, eliö, joka elää toisessa eliössä ja aiheuttaa sille haittaa, loistauteja on lukemattomia erilaisia (kihomato, täi)

prioni rakenteeltaan muuttuneita proteiineja, siksi eivät toimi tai tarkoituksenmukaisesti elimistössä, saattavat vaikuttaa keskushermoston toimintaan ja aiheuttaa erilaisia sairauksia, esim. Creutzfeldt-Jakobin tauti

taudinaiheuttamiskyky eli virulenssi, miten herkästi mikrobin aiheuttama tartunta johtaa sairauteen, vaihtelee eri mikrobeilla

virulenssi eli taudinaiheuttamiskyky, miten herkästi mikrobin aiheuttama tartunta johtaa sairauteen, vaihtelee eri mikrobeilla

infektio eli tartunta, taudinaiheuttaja mikrobien tunkeutuminen elimistöön

tartuntatapa miten mikrobit leviävät eliöstä toiseen, voi olla suora (esim. seksissä limakalvokontakti) tai epäsuora (mikrobien saastuttaman veden välityksellä)

vektoritartunta tauti, joka leviää ihmiseen vektorin (hyönteinen tai puutiainen) välityksellä eläimestä tai toisesta ihmisestä, esim. malaria, denguekuume, borreliosisi, puutiaisaivokuume

zoonoosi tartuntatauti, joka tarttuu selkärangaisesta eläimestä ihmiseen (tai päinvastoin ihmisestä eläimeen)

epidemia tartuntatauti, joka aiheuttaa ajoittain tavallista runsaammin sairastuneita esim. influenssa, kulkutauti

pandemia maailman laajuinen epidemia, jonka aiheuttaa aikaisemmin tuntematon, helposti tarttuva tautimuoto, WHO julistaa tarvittaessa epidemian pandemiaksi

endemia tietyllä maantieteellisellä alueella runsaana esiintyvä tartuntatauti (esim. malaria)

immunitaetti vastustuskyky, kehon kyky puolustautua tarttuvia tauteja vastaan, jakautuu synnynnäiseen ja hankittuun immunitaettiin

immuunivaste monimutkainen puolustusreaktioiden sarja, kun taudinaiheuttajia pääsee elimistöön

valkosolut verisoluja, useita erilaisia, osallistuvat tartuntatautien ja erilaisten tulehdusten torjuntaan

synnynnäinen immunitaetti eli luontainen puolustus, kehon puolustusjärjestelmän osa, joka pyrkii estämään mikrobien pääsyn elimistöön sekä niiden leviämistä elimistössä, on nopeampi kuin hankittu immunitaetti, mutta epätarkempi

normaalifloora eli normaalimikrobiostoa, ihmisen iholla, suolistossa ja limakalvoilla elävät terveyttä tukevat bakteerit

normaalimikrobisto eli normaalifloora, ihmisen iholla, suolistossa ja limakalvoilla elävät terveyttä tukevat bakteerit

probioottivalmiste elintarvike tai ravintolisä, joka sisältää suoliston toimintaa tukevia maitohappobakteereja, edistää terveyttä

hankittu immunitaetti puolustusjärjestelmä, joka kehittyy joko sairastamalla sairaus tai rokottamalla, voi saada aikaan pysyvän immunitaetin kyseiselle taudille 56

immunologinen muisti hankittuun immunitaettiin liittyvä ominaisuus, aikaisemmin sairastetusta tartuntataudista jää vereen muistisoluja, joiden avulla kyseistä tautia levittävät mikrobit tunnistetaan ja tuhotaan nopeasti, jo ennen taudin puhkeamista

immuuni eli vastustuskykyinen, esim. samaa tautia ei sairasta enää uudelleen

toksiini mikrobin, kasvin tai eläimen tuottama myrkyllinen aine

akuutti tulehdus kudonvauriosta aiheutuva lyhytaikainen tulehdusreaktio, jonka aiheuttamia oireita ovat punotus, kuumotus, turvotus ja kipu

krooninen tulehdus pitkäaikainen, kuukausia tai vuosia kestävä tulehdus, joka ei aiheuta selviä oireita, saattaa altistaa esim. eräille syöpätaudeille

autoimmuunisairaus kehon puolustusjärjestelmä aktivoituu virheellisesti ja hyökkää kehon omia soluja tai kudoksia vastaan, esim. tyypin 1 diabetes, nivelreuma

hygieniahypoteesin teoria, joka perustuu mikrobiologiseen ympäristöön esim. raskausajan ja varhaislapsuuden liian vähäiseen mikrobialtistukseen

hiv Human Immunodeficiency Virus eli immuunikatovirus, aiheuttaa vakavan sairauden, jossa elimistön puolustusjärjestelmä tuhoutuu, ilman jatkuvaa lääkitystä etenee AIDS-vaiheeseen ja aiheuttaa kuoleman

AIDS Hi-virusinfektion tappava loppuvaihe, jolloin oireita ja sairauksia immuunikadon vuoksi, potilas kuolee tartuntatautiin, syöpään tai aivomuutoksiin

rokote aine, jonka avulla voidaan ehkäistä joitakin bakteri- tai virustauteja, sisältää heikennettyjä tai tapettuja taudinaiheuttajia, käynnistää kehon immuunivasteen, annetaan pistoksena, tippana tai suihkeena suun limakalvolle

tehosterokote rokote, joka annetaan tietyn ajan kuluttua ensimmäisestä rokotuskerrasta, ylläpitää rokotteen tehoa

kansallinen rokotusohjelma rokotteet, jotka tarjotaan ilmaiseksi kaikille teitynikäisille Suomessa vakituisesti asuville ihmisille

rokotuskattavuus kuvaa sitä, kuinka suuri osa väestöstä tai tietyistä ikäryhmästä on saanut rokotteen, useimpien tautien kohdalla rokotuskattavuuden pitää olla yli 90 %, jotta syntyy laumaimmunitaetti, mikäli rokotuskattavuus heikkenee, monet vaaralliset tartuntataudit yleistyvät nopeasti

laumaimmunitaetti kuvaa sitä suojaa, jonka rokotetut antavat rokotamattomille, sillä tauti ei pääse leviämään jos rokotettuja on tarpeeksi paljon, useimpien tautien kohdalla pitää rokotuskattavuuden olla yli 90 % jotta laumaimmunitaetti muodostuisi

mikrobilääkeresistenssi mikrobin kyky vastustaa useita eri lääkkeitä, esim. bakteerien kyky vastustaa antibiootteja, mikrobilääkeresistentit taudit ovat vaarallisia, koska niitä on hyvin vaikeaa hoitaa, liiallinen antibioottien käyttö johtaa antibioottiresistenssiin

tartuntatautilaki määrää, miten tulee toimia vaarallisen tartuntataudin uhatessa väestöä, yleisvaaralliset taudit (tarvittaessa voidaan

pakottaa hoitoon), ilmoitettavat taudit (lääkäri ilmoittaa tartuntatautirekisteriin)

terveydensuojelulaki väestön ja yksilön terveyden ylläpitäminen ja edistäminen sekä ennaltaehkäisy, vähentää ja poistaa sellaisia elinympäristössä esiintyviä tekijöitä, jotka voivat aiheuttaa vaaraa tai terveyshaittaa